

MILORG - Hjemmestyrkene – Gutta på Skauen

Selve bildet på den norske motstandskampen er barske karer som ligger inne på skauen, klar med sine Stenguns til å slåss mot tyskerne og deres medløpere. Uttrykket stammer fra sommeren 1944 da NS-regjeringen skrev ut tre årsklasser med ungdom for å delta i arbeidstjeneste. Hjemmefrontledelsen fryktet at norsk ungdom skulle bli tvunget inn i tysk krigstjeneste, og oppfordret via løpesedler, oppslag og radio ungdommen til å boikotte registreringen:

«Parolen er gitt. Ingen møter til registrering, selv ikke de som blir lokket med at de foreløpig skal slippe å bli innkalt til tjeneste. Snart kommer vår dag! [...] Hvis du alt befinner deg i en tysk leir, har du ingen sjanser til å bli med på befrielsen. Vær tro mot ditt land, din konge og ditt folk. Nekt registreringen – koste hva det koste vil»

Under krigen var det stor trafikk i dette Katnosa–Spålen området. Milorg D-13 etablerte en egen base i dette området på slutten av krigen. 100 mann ble innlosjert på åtte setrer, plasser og koier i området. Det ble tatt imot slipp på myra nord for Finnerudsetra og ved Tvetjernspalten på Brenthebråta vest for Fagerlisetra.

Den spede begynnelsen til Milorg ble lagt alt under og like etter felttoget i 1940. I et land med svært begrensede militære tradisjoner og hvor forsvarsviljen i flere tiår hadde vært liten, vokste det frem en hemmelig illegal motstandsorganisasjon, Milorg. Oppgavene til Milorg kom etter hvert til å bestå i være i beredskap for aktiv kamp i tilfelle av invasjon eller tysk sammenbrudd og å redusere tyskerne sin kampkraft ved sabotasje. Ved frigjøringen ble de pålagt store oppgaver for å opprettholde fred og orden i landet.

Organisering

Kampgruppene i Milorg ble organisert i 22 distrikter. Hvert distrikt ble underlagt en distriktssjef som igjen var underlagt den sentrale ledelsen, Rådet. Distriktene var organisert i områder, svarende til kompani, tropper og lag. Hvert lag besto av 8-10 mann. For å hindre opprulling og arrestasjoner ble Milorg etter hvert organisert slik at de forskjellige sjefer og medarbeidere ikke skulle kjenne hverandre.

Pionerfasen

I første omgang kom rekrutteringen fra tidligere krigsdeltakere. Den store "idrettsstriden" høsten 1940 førte til ytterligere kampvilje hos ungdommen og mange kom med i motstandsarbeid, men også andre typer organisasjoner var utgangspunkt. Gruppene oppsto spontant, over hele landet, uten noen sentral ledelse og fast plan i starten. De disponerte en viss mengde våpen som de hadde greidd å lure unna.

Det varte ikke lenge før det meldte seg behov for samordning og en enhetlig ledelse av de mange små og spredte militærgruppene som hadde dannet seg. I mai 1941 ble et militært råd for Milorg dannet, Rådet.

Rådet ønsket å avklare forholdet til norske myndigheter og sendte derfor et brev til Kongen i England og bad om å bli anerkjent og videre skisserte de her retningslinjene for sitt arbeid. På dette tidspunkt viste Rådet en forsiktig holdning. De var skeptiske til innsending av våpen og militære øvelser i Norge. Sabotasjehandlinger ville man også motarbeide på det kraftigste. Milorg skulle være en beredskapsorganisasjon.

Til tross for at brevet var stilet til Kongen, var det Special Operations Executive, SOE, som først svarte på henvendelsen. Dette var et særskilt britisk organ som skulle være med og planlegge og lede krigføringen i okkuperte land. SOE ga uttrykk for at nordmenn var langt mindre offensivt innstilt enn man burde være. I følge SOE burde Milorg organiseres og trenes. De måtte få inn våpen dersom det skulle bli en effektiv militær organisasjon. Angående sabotasje understreket det at denne selvsagt måtte holdes under streng kontroll, men aksjoner var viktige for å skade tyske interesser og tvinge fienden til å holde store garnisoner i Norge.

Senere ble brevet også behandlet av Regjeringen som fattet vedtak om at Milorg skulle anerkjennes som den fjerde forsvarsgren i Norge.

"Regjeringen anerkjenner Milorg i Norge og dets lederskap. Milorg skal stå direkte under den øverstkommanderende for den norske hær i Storbritannia. Alle som deltar i kampen for frihet i Norge blir oppfordret til å innordne seg under Milorg, og de skal betraktes som stående under

militær kommando. Denne sak har vært forelagt for Hans Majestet Kongen som er enig med Regjeringen." | Forsvarsrådets vedtak, 20.november 1941

Fortsatt gikk det et år før samarbeidet med SOE gikk knirkefritt. De ville operere på egen hånd i Norge, uavhengig av Milorg. Dette førte til ulykker som skapte stor bitterhet i Norge. Fra årsskiftet 1942-43 la SOE om sin politikk og en samordning mellom kreftene til Milorg og SOE startet.

Opprullinger, omorganisering og nye holdninger

De første to årene i Milorg sin historie blir ofte betegnet som en herdingsperiode. Medlemmene i Milorg hadde ingen erfaring med illegalt arbeid og tok ikke nok hensyn til organisasjonen sitt behov for sikkerhet. Gestapo kom i 1942 på sporet av flere grupper, og Milorg ble utsatt for alvorlige påkjenninger. Mange måtte flykte til Sverige eller Storbritannia. Flere medlemmer ble arrestert og forbindelsene mellom sentralledelsen og distriktene ble delvis brutt. Men organisasjonen ble bygget opp igjen. Nye folk kom med i ledelsen, bl.a. en ung jurist, Jens Christian Hauge. Under hans lederskap la Milorg opp til en mer offensiv linje ved en eventuell britisk invasjon i Norge. Milorg ble nå reorganisert slik at nye opprullinger fra Gestapo skulle bli vanskeligere.

Ledelsen for den sivile motstand – Kretsen – reagerte sterkt på denne offensive holdningen til Milorg og meddelte det videre til Regjeringen i London. De pekte på mangelen på våpen, ammunisjon og militær opptrening og at en kunne risikere at militært befal straks ble arrestert ved en invasjon og at man da sto uten ledelse. Tyske represalier ville være resultatet og dermed kunne man risikere " masseskyting av uskyldige nordmenn". Milorg innrømmet at økt aktivitet kunne føre til flere tyske hevnaksjoner mot sivilbefolkningen. Men understreket samtidig at med nok våpen og god opplæring kunne Milorg gjøre en betydelig innsats under en invasjon. Det ble også understreket at en reisning av frivillige nordmenn ville ha en nasjonal betydning ved siden av den militære.

Det lyktes de to parter å komme til enighet om hvordan strategien på hjemmefronten skulle føres. Full tillit og et intimt samarbeid ble etablert.

Samarbeid mellom militære og sivile

Våren 1944 gikk den sivile og militære ledelse sammen i angrep på Arbeidsmobiliseringen. Det handlet om å stoppe Quisling sitt forsøk på å skrive ut tre årskull med norsk ungdom til arbeidstjeneste, i praksis til tysk krigstjeneste eller arbeid som kom tysk militær aktivitet til gode. Flere vellykkede sabotasjeaksjoner ble gjennomført av Milorg mot kontor som hadde navnelister på de aktuelle årskull. Den sivile ledelsen satte i gang omfattende paroler hvor en sterkt oppfordret til ikke å møte til registrering.

"Parolen er gitt. Ingen møter til registrering, selv ikke de som blir lokket med at de foreløpig skal slippe å bli innkalt til tjeneste. Snart kommer vår dag! (...) Hvis du alt befinner deg i en tysk leir, har du ingen sjanser til å bli med på befrielsen. Vær tro mot ditt land, din konge og ditt folk.

Nekt registreringen – koste hva det koste vil." | Parole fra KK mai 1944, distribuert via BBC, særtrykk og illegale aviser.

Over hele landet unnlot nå registreringspliktige å møte. For å slippe unna mobiliseringen, rømte de til skogs og det er herfra begrepet "gutta på skauen" stammer. Det akutte problemet som oppsto nå var hvordan alle disse guttene skulle skaffes mat. De best "skikkede" ble tatt inn i Milorg, andre ble sendt til Sverige for å gå inn i polititroppene der. De andre fikk diverse arbeid rundt om i landet. Matproblemet ble ytterligere forverret ved at tyskerne kom med et mottiltak.

"Wer nicht arbeitet, soll auch nicht essen" – den som ikke arbeider skal heller ikke ha mat. I praksis betydde det at rasjoneringskort kun ble utlevert til de som var registrert. I denne situasjon gjennomførte en Milorggruppe et vellykket kupp mot en tysk lastebil og kom unna med 75000 rasjoneringskort.

Mot frigjøring

Den allierte planen for avslutning på krigen var å tvinge tyskerne til kapitulasjon ute i Europa. I Norge sto imidlertid 350 000 tyske soldater og det var derfor ikke urealistisk at man måtte regne med kamper her. Milorg ble derfor gitt høyere prioritet og ble nå utrustet og trent for å bli en hjemmestyrke som de allierte kunne gjøre bruk av i forbindelse med en eventuell alliert invasjon i Norge. Med sitt spesielle kjennskap til norsk natur ville de kunne bli ekstra viktige i krigens siste fase. Flere hundre flylaster med alle slags våpen ble droppet på forskjellige steder i Norge og utover høsten økte sabotasjehandlinger mot tyske mål betydelig, særlig mot drivstoff og jernbanelinjer. Under kampene mot tyskerne i Frankrike var de allierte blitt klar over hvilken betydning hjemmestyrker kunne ha for å beskytte militære og sivile anlegg mot fiendens ødeleggelse ved tilbaketrekking. Det viste seg at små styrker kunne redde store verdier dersom de grep inn på rett tidspunkt. Milorg følte en spesiell motivasjon for å beskytte viktige havner, kraftanlegg og industrianlegg. Milorg skulle ellers være en styrke som skulle tre i beredskap ved frigjøringen av Norge og hovedmålet var å opprettholde fred og orden.

Da Tyskland kapitulerte 8.mai 1945 var det de 40 000 soldatene i de norske hjemmestyrkene som sto frem og markerte den norske autoritet. De var ikke utstyrt med uniformer, men hadde anorakk med armbind og knickers. De var skapt og utviklet ved et norsk-alliert samarbeid, men styrken besto utelukkende av nordmenn. Befrielsen av Norge var altså ikke bare resultat av andres innsats, nordmenn var så avgjort med i denne kampen.

Kilde: Digitalskolen - Norsk motstand under andre verdenskrig